

HANUL PUȚUREANU DIN CRAIOVA (II)

Șerban PĂTRAȘCU*

Abstract: Our article presents new information about the life of Niță D. Puțureanu, a famous merchant of 19th Century Craiova. For a number of original documents, which are in a private collection, we could determine how Niță D. Puțureanu managed his business, wealth, and his family members. In the appendix, we publish a document where merchant's successors share equally the wealth of this merchant.

Keywords: history of local elites, merchant Niță D. Puțureanu, wealth, successors.

Pe baza unor documente inedite, continuăm să întregim biografia lui Niță D. Puțureanu, comerciant în Craiova secolului al XIX-lea.

În iarna anului 1910, un accident pune capăt vieții lui Niță D. Puțureanu, negustor de vază din Craiova. Pe 12 februarie, la orele 22.00, bătrânul cârciumar alunecă pe scara Hanului și nu se mai ridică niciodată. Va fi îngropat în cimitirul Ungureni, unde, din luna august, un frumos monument piramidă îi va străjui mormântul¹.

După zeci de ani de muncă, Puțureanu strânsese o avere însemnată: bani, prăvălii și cârciumi, case, terenuri și numeroase alte bunuri. Urmașii săi vor fi, după cum vom vedea, oameni bogați.

Am arătat în altă parte², principalele surse ale acestei bogății: afacerile cu băuturi, care îl pun în legătură cu firme din țară și din străinătate, vânzările de timbre, tutun și diverse mărunțișuri, precum și chirii consistente obținute de pe urma Hanului și a altor imobile. La acestea, să adăugăm și banii dați cu împrumut – obicei foarte răspândit în epocă – pentru care Puțureanu solicita o dobândă anuală de 12%. Printre debitorii săi întâlnim oameni de rând, avocați, dar mai ales comercianți. În 1898, Țenea Marinescu, comerciant din Craiova „la necesitatea

* Cercetător științific III dr., Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” Craiova. Email: serban_patrascu@yahoo.com.

¹ Document, datat 22 iunie 1910, prin care Tache N. Puțureanu, în numele familiei Puțureanu, îl angajează pe H. Gosler, „pentru a furniza, preda și monta un monument piramidă Syenit A de Swedia și fundația de beton cu țiment și cu soclu de piatră de Gura Văii, cum și săpatul a 100 de litere, coroana și crucea în aur, cât și așezatul a două fotografii”, contra sumei de 2000 lei (Colecție Particulară).

² Vezi articolul nostru *Hanul Puțureanu din Craiova*, în: „Arhivele Olteniei”, nr. 27/2013, pp. 147-153.

ce-am avut” își ipotechează casele pentru un împrumut de 4 000 lei pe termen de trei ani, „însă pe primul an fără dobândă, iar cei doi ani din normă cu dobândă convențională de doisprezece la sută pe an”³. Până în 1910, când va reuși să-și achite datoria, comerciantul va plăti, an de an, dobânda la banii luați de la Puțureanu.

Niță D. Puțureanu cu Mihail și Eliza, copiii săi - fotografie de cabinet (cca.1910).

Toată această avere sporește, de la o zi la alta, prin investiții în bunuri mobile și imobile. La începutul secolului al XX-lea, negustorul deținea nu mai puțin de 3 cârciumi: două în Craiova, pe str. Sf. Dumitru și pe str. 14 Martie, și una în comuna Cernele. În 1892, în urma unei licitații publice, unde oferă cel mai bun preț, devine proprietarul unei vii⁴.

Trei ani mai târziu, la moartea soției sale, moștenește averea lăsată de aceasta: 2 perechi de case și 1 loc viran în Craiova, o vie pe drumul Gherceștilor în suprafață de 12 pogoane cu cramă și fântână, 4 pogoane pământ cultivabil, aflate în apropierea orașului, suma de aproape 3 000 lei⁵.

Plin de energie, Puțureanu își administrează singur afacerile. Abia în 1907, acceptă să se asocieze cu un anume Ghiță Costăchescu „pentru conducerea mai de aproape a comerțului meu de beuturi spirtoase ce deja îl exercit în prăvălia mea din Craiova, str. Sf. Dumitru No. 30”. Însă „cumpărări de mărfuri nu se vor putea face de altul, decât numai de mine N. D. Puțureanu”. Prevăzător, îi cere noului său tovarăș o garanție materială și își rezervă dreptul „ca oricând, și în orice zi ași crede, să fac un control fie general, fie parțial asupra mersului acestui comerț” iar

³ Document intitulat „Act de împrumutare”, datat 25 octombrie, fila 1 (Colecție particulară).

⁴ Document intitulat „Lista de numele persoanelor ce a concurat la vânzarea unei vii, avere a rep. Nicolae Stoica Crantea”, înregistrat la Tribunalul Dolj cu nr. 1144/1892 (Colecție Particulară).

⁵ Document intitulat „Inventar de toată averea mobilă și imobilă rămasă pe urma defunctei Maria N. D. Puțureanu”, datat 1895 (Colecție Particulară).

dacă va găsi nereguli „am dreptul ca fără judecată, ci numai prin luarea cheilor de la prăvălie, pivniță și magazie, să desfac asociația”⁶.

Prin clauzele de mai sus, stipulate în contractul de asociație, Puțureanu dorea să-și ia măsuri de precauție, deoarece, nu demult, trecuse printr-o experiență amară. Încă din 1892, îl angajase în serviciul său, la prăvălia din str. 14 Martie nr. 3 (Zidul Baraților), pe Florea Iliescu, un tânăr din Romanai. La 1900, când acesta își anunță intenția de a se căsători, Puțureanu „îi dă prăvălia pe seama lui”. Potrivit actului, încheiat între părți, Iliescu trebuia să-l despăgubească pe Puțureanu, pentru marfa aflată în prăvălie la acea dată, cu suma de 5 000 lei, și să-i plătească pentru edecuri, prăvălie și alte camere, o chirie anuală de 800 lei. Cu ocazia finalizării înțelegerii, Puțureanu „a adresat lui Iliescu cuvinte de încurajare, recomandându-i ca întotdeauna să se poarte bine în societate căci numai astfel poate să progreseze, făcând și domnia sa cinste cu un rând de beutură la toți cei de față după care a și plecat”⁷.

În loc să țină cont de sfaturile fostului său stăpân, Florea Iliescu își va încălca, în curând, toate angajamentele. Profitând de neatenția negustorului, Iliescu fură actele de creanță și contractele de închiriere, le distruge, după care, spune tuturor ca s-a achitat de toate datoriile față de Puțureanu⁸.

Urmează un proces lung între cei doi, care nici în 1907 nu se încheiase, și la care participă, în calitate de apărători, nume ilustre din Baroul Dolj: I. Mitescu, St. Metzulescu, Al. Nicolaid.

Respectat în societatea craioveană, cu o poziție financiară solidă, burghezul Puțureanu este curtat de partidele politice care îl vor în rândurile lor sau măcar să-i câștige votul.

Între 1899-1908, printr-o serie de adrese – semnate de C. M. Ciocazan (P.N.L.), de generalul I. Argetoianu (Partidul Conservator) și de Nicu Economu (Partidul Conservator Democrat) – este invitat să participe la dezbateri și întruniri politice. La fel procedează și autoritățile locale, care în 1898, îl roagă să asiste la prezentarea dării de seamă a Consiliului Comunal al Craiovei „înaintea cetățenilor”⁹.

Dacă în afaceri a cunoscut succesul, în schimb, viața personală, i-a fost marcată de câteva tragedii: moartea prematură a soției și a trei dintre cei șase copii.

Din informațiile identificate până acum, reiese că în 1875, Niță, fiul lui Dumitru P. Puțureanu și al Ellencăi D. Puțureanu, se însura cu Marița (Maria), fiica lui Florea Petcu Dimianu, cizmar din Mahalaua Sf. Gheorghe Vechi (mort în

⁶ Document intitulat „Contract de tovărășie prin participație (asociație)”, nedatat (Colecție Particulară).

⁷ Proces verbal din 30 aprilie 1904 – mărturia jandarmului rural Gheorghe D. Ionescu din Craiova (Colecție Particulară).

⁸ Proces verbal din 31 ianuarie 1901, întocmit de Grigorie M. Stancovici, comisarul secțiunii de albastru din Craiova (Colecție particulară).

⁹ Adresă cu antetul cabinetului primarului, semnată de edilul M. Măldărescu, datată octombrie 1898 (Colecție Particulară).

1873), și a Tudoriței P. Dimianu. În cei 20 de ani petrecuți împreună, vor avea cel puțin 6 copii: Maria, Alexandrina, Nicolae, Zoe (Zinca), Eliza și Mihail.

În 1889, la nașterea lui Mihail¹⁰, Niță Puțoreanu avea 48 de ani iar soția sa, Maria, doar 30.

În 1895, rămas văduv, Puțoreanu o roagă pe Alexandrina Zamfirescu, veche chiriașă a Hanului, să poarte de grijă copiilor săi. Până la începutul anilor 1930, când se va stinge din viață, această femeie a fost ca o mamă pentru urmașii lui Puțoreanu.

La moartea negustorului, nu s-a găsit niciun testament, însă moștenitorii „prin bună înțelegere” își vor împărți în mod egal averea¹¹, evaluată la 330 000 lei. Hanul, estimat la 98000 lei, îi va reveni lui Mihail care, în anii următori, îi va face unele reparații și îmbunătățiri. Mai întâi, pe 9 octombrie 1911, încheie o poliță de incendiu cu Societatea Română de Asigurări „Generală” din București¹².

În 1914, semnează un contact, cu Ștefan Walter și August Altenburger, meșteri din Craiova, în valoare de 4 200 lei, pentru diverse lucrări la imobil (scoaterea igrasiei, repararea, ridicarea și tencuirea zidurilor din interior și exterior, a canalului, a comodității ș.a.)¹³.

În timpul primului război mondial, chiar în camerele lui Mihail din Han, se va instala, pentru câteva luni (aprilie-octombrie 1918), un polițist german din armata de ocupație. Într-un memoriu din februarie 1919, Mihail arăta daunele suferite din partea autorităților germane care: i-au închis prăvălia, i-au ridicat tabla plumbuită de pe popicărie și șopru, i-au deteriorat chioșcul din grădină, i-au ocupat grajdurile din curtea Hanului „pentru cavaleria inamică”, i-au confiscat un vagon de lemne sau i-au rechiziționat diferite bunuri (un pat, haine și anumite lenjerii)¹⁴.

Pe 24 septembrie 1920, Comisia Comunală pentru constatarea și evaluarea pagubelor de război din Craiova „admite cererea de despăgubire de război a domnului Mihail N. Puțoreanu și evaluează pagubele suferite la suma de 15 890 lei”¹⁵.

Hanul Puțoreanu s-a dovedit a fi o investiție profitabilă, neducând niciodată lipsă de chiriași. Până la naționalizarea sa, cele 8-9 apartamente, cu numeroase camere, plus prăvăliile, vor fi închiriate permanent. De pildă, în 1939, trăiau sub acoperișul Hanului: fierarul Damian Grigore cu soția și 3 copii, bucătăreasa Paraschiva Badiu, menajerele Adela Bergher, Maria Filifer cu nepotul, Cristina Stoica, funcționarii comerciali Nicu Florea și Vasile Găteia cu soția Elena, comercianții Stelian Antonescu, Isac Crețu, R. Weintraub, precum și reprezentantul „Fraților Cochino” din Constanța, firmă specializată în importul de coloniale en-gros¹⁶.

¹⁰ Copie după actul de naștere al lui Mihail Puțoreanu din Craiova, din 8 mai 1889 (Colecție Particulară).

¹¹ Vezi Anexa.

¹² Poliță de incendiu nr. 201805 din 9 octombrie 1911 (Colecție Particulară).

¹³ Contract de executare de lucrări, datat 2 mai 1914 (Colecție Particulară).

¹⁴ Memoriul lui Mihail Puțoreanu, datat februarie 1919 (Colecție particulară).

¹⁵ Hotărârea nr. 1470 din 24 septembrie 1920 (Colecție Particulară).

¹⁶ Declarațiune la Chestura Poliției Municipiului Craiova, datată 6 februarie 1939 (Colecție Particulară).

ANEXA

*Act de partaj între moștenitorii lui Niță D. Puțoreanu (20 mai 1910)*¹⁷

Act de Partagiu

Între subsemnații: Zinca Victor Căpitan Hergot cu autorisația soțului Victor Hergot, domiciliată în Turnu Severin; Mihail Puțoreanu, major, domiciliat în Craiova și Eliza N. Puțoreanu, majoră, necăsătorită, domiciliată în Craiova, a intervenit următorul Act de Partagiu al averii imobile și mobile rămase după urma defuncțiilor noștri părinți Maria N. D. Puțoreanu și N.D. Puțoreanu încetați din viață în Craiova. Cu toți de comun acord am reconstituit întreaga avere a defuncțiilor noștri părinți prin raportul dotei ce a fost constituită subsemnatei Zinca Hergot cu actul autentificat de Trib. Doljiu la No... și așternând prin buna înțelegere bunurile mișcătoare și nemișcătoare care compun averea defuncțiilor, am făcut trei loturi de o egală valoare, înțelegând prin acest act ca situațiunea să rămână definitivă căci am făcut-o după aceleași norme pentru toate bunurile care constituiesc cele trei loturi.

Lotul Numărul I

Acest lot l-am atribuit fratelui nostru Mihail N. Puțoreanu și se compune astfel:

- 1) Imobilul din strada Sf. Dumitru din Craiova împreună cu tot mobilierul aflat întrânsul astăzi, cu toate dependențele și accesoriile, cu trăsurile, caii, saniile, brișcele, afară de vase. Asemenea și plațul aflat alături de acest imobil intră în lotul lui Mihail Puțoreanu. Vecinătățile casei și a plațului sunt următoarele: la răsărit cu O.I. Stravolca, la apus cu strada Sf. Dumitru, la miazăzi cu Căpitan P. Popescu, Dr. Mihail Ștefănescu Priboi și avocat Ion Oprescu și la miazănoapte cu comunitatea israelită. Aceste imobile le-am estimat la suma de lei 98 000.
- 2) Douăsprezece pogoane sau șease hectare de vie sădită între care intră și cele două hectare (patru pogoane) constituite dotă subsemnatei Zinca Hergot și pe care le-am raportat la masa succesorală. Acest pământ de vie va rămâne subsemnatului M. Puțoreanu împreună cu crama, casa, toate îmbunătățirile, uneltele de lucru și vasele de la vie. Locul de vie se află situat în planul Pieptenari, comuna Ghercești și are următoarele învecinări: La miazănoapte cu soșeaua Ghercești Craiova, la miazăzi cu avocatul Ion Oprescu, Marin Nichitoianu și Iancu Teișanu, la răsărit cu drumul care ne desparte de imobilul domnului avocat I. Oprescu și la apus cu via domnului Scordescu. Acest imobil împreună cu toate accesoriile a fost estimat de către noi toți la suma de lei 10 000.
- 3) Subsemnatul Mihail Puțoreanu mai primesc o sultă de partagiu din partea subsemnatei Zinca Hergot în valoare de lei 2 000.

¹⁷ Document din Colecție Particulară.

Această sultă subsemnata Zinca Hergot mă obligă a o plăti cu termen maximum de șase luni de la data autentificării acestui contract.

Astfel lotul No. I este în valoare totală de lei 110 000 (una sută zece mii).

Toate părțile contractante am convenit a acorda fratelui nostru fără nici o pretențiune din partea noastră și fără nici o garanție de realizare, dreptul de a urmări pe debitorii defunctului nostru părinte în baza hotărârilor judecătorești obținute de tatăl nostru.

Lotul No. II

Acest lot l-am atribuit cu toții domnișoarei Eliza N.D. Puțoreanu și se compune astfel:

1) Imobilul din strada 14 Martie (Craiova) învecinat la miazănoapte cu Costică Dumitrescu și moștenitorii defunctului Dr. Christescu, la miazăzi cu Mihail Strajanu, la răsărit cu Ioniță Georgescu și Dr. Friedlender și la apus cu strada 14 Martie.

Acest imobil l-am estimat la suma de lei 17 000.

2) Un imobil în strada Tabaci împreună cu toate îmbunătățirile având următoarele învecinări: la miazănoapte cu Tache Negulescu, la miazăzi cu strada Tabaci, la răsărit cu Matei D. Puțoreanu și la apus cu N. N. Eftimiu. Imobilul estimat lei 5 000.

3) Imobilul din strada Alexandru Lahovary No. 54 care merge până în strada Târgului No. 51 împreună cu împrejmuirea și toate dependențele cu învecinările următoare: la miazănoapte cu strada A. Lahovary, la miazăzi cu strada Târgului, la răsărit cu Niță Crăciunescu și la apus cu Ghiță Dodescu. Imobil estimat la suma de lei 36 000.

4) Imobilul din strada Justiției No ... împreună cu curtea și toate dependențele învecinat la răsărit cu Dumitru Marinescu, la apus cu Iorgu Marinescu, la miazăzi cu strada Justiției și la miazănoapte cu C.D. Mihăilescu și Ștefan Georgescu. Acest imobil s-a estimat de comun acord la suma de lei 26 000.

5) Un plaț în strada Cuza Vodă și Regele Ioanițiu (Craiova) învecinat la răsărit cu Bogdănescu, la apus cu Păun Rădulescu, la miazăzi cu str. Cuza Vodă și la miazănoapte cu str. Regele Ioanițiu. Acest plaț s-a estimat la urma de lei 1 000.

6) În numerari lei 25 000 (douăzecișicinci) dintre care zece mii sunt consemnați de defunctul N. Puțoreanu la Banca Comerțului din Craiova cu recipisa No. 12021 din 11 iunie 1909, iar restul dotei cincisprezece mii (15000) creanță ipotecară a debitorului Foleanu, actu cu No. 3472/904 care a fost consemnată de debitor în achitarea creanței ce datora la Casa de Depuneri și Consemnațiuni sub recipisa No.

În acest mod lotul No.2 al subsemnatei Eliza N. Puțoreanu atinge cifra de 110 000 (una sută zece mii). Se explică că imobilul din strada Justiției rămâne subsemnatei Eliza Puțoreanu cu obligațiunea de a continua pe riscul, pericolul său și fără nici o garanție a coopărtașilor săi, procesul pendinte cu domnul Iorgu Marinescu.

Lotul No. III

Acest lot s-a atribuit doamnei Zinca Căpitan Victor Hergot și se compune astfel:

- 1) Dota raportată după valoarea efectelor publice și a bunurilor din epoca morții tatălui nostru. a) Înscrisuri funciare rurale 4% valoare nominală lei 70 000, valoare reală lei 62860. b) Creanța asupra lui I. Alexandrescu lei 10 000. c) Creanța asupra lui Dumitru Gheorghiu care nu s-a realizat decât în parte, deoarece imobilul a rămas asupra surorii noastre la licitațiunea și am convenit cu toții că valoarea reală a acestui imobil nu poate fi decât suma de lei 4 140. d) Creanța asupra lui Stan Dumitru lei 4000. e) Trusoul lei 5 000. f) Casele din Craiova strada Regele Ioanițiu lei 4000.
- 2) Vasele în capacitate de 5840 vedre, buți, butoaie, și alte vase goale sau pline aflate în magazia și pivnița prăvăliei din strada Sf. Dumitru No. 30, estimate de către toți prin bună înțelegere la suma de lei două mii, pe care subsemnata Zinca Hergot mă oblig de ai plăti ca sultă de partagiu în termen maximum de șase luni cu începere de la data autentificării acestui act, fratelui meu Mihail Puțureanu.
- 3) Lei douăzeci de mii (20 000) în numerari și anume recipisa cu No. 12043 din 1 iulie 1909 în valoare de lei 13 000 depusă la Banca Comerțului din Craiova și la lei 7000 consemnați la aceeași bancă sub recipisa No. 7111 din 25 ianuarie 1910. Astfel că valoarea totală a lotului subsemnatei este de lei una sută zece mii (110 000). Subsemnații: Mihail Puțureanu și Eliza Puțureanu declarăm că acordăm dreptul surorii noastre de a urmări în mod exclusiv și fără nici o garanție din partea noastră drepturile asupra a două hectare sau mai mult, pământ situat în comuna Puțurile care au rămas moștenire defunctului nostru părinte de la autorii lor. S-a convenit între toți semnatarii acestui act ca suma de lei 10 000 (zece mii) consemnată la Banca Comerțului din Craiova sub recipisa No. 6280 din 2 mai 1909 să servească la acoperirea cheltuielilor de înmormântare. Taxele de înregistrare datorate la succesiunea defunctului nostru părinte se vor plăti pentru lotul fiecăruia separat. Acestui act convenim toate părțile să-i dăm caracterul unui act formal și executoriu chiar de la autentificarea lui și fiecare din noi ne vom putea pune în posesiunea lotului respectiv prin simpla lui investire cu formula executorie fără a mai fi nevoie de proces sau somațiune. În privința estimățiunilor declarăm cu toții că le-am stabilit după minuțioase cercetări și că astfel nu vom discuta quantumul lor în viitor. Acest act s-a dresat în triplu exemplar original și autentic.

(ss) Zinca V. Hergot, cu autorizația mea Căpitan V. Hergot soț

(ss) Elise N. Puțureanu

(ss) Mihail N. Puțureanu